

- реалізації Стратегії національної екологічної політики України»). – К.: Міністерство екології та природних ресурсів України, 2012. – 73 с.
5. Кобзар О. Екологічна політика і сталий розвиток: тезаурус, моделі реалізації, шляхи розвитку / О. Кобзар // Економіка природокористування і охорони довкілля: зб. наук. праць. – К., 2008.
 6. Коленов А.Н. Международное сотрудничество в сфере охраны окружающей среды как механизм формирования государственной экологической политики / А.Н. Коленов // Вестник государственного и муниципального управления. – Орел: Изд. А. Воробьев, 2014. – № 1. – С. 108–113.
 7. Островерх О.О. Природоохоронне законодавство та охорона праці: [конспект 11 лекцій] / О.О. Островерх, Т.М. Ковалевська. – Х.: НУЦЗУ, 2011 – 162 с.
 8. Kolstad, Charles D. Environmental Economics. – Oxford University Press, Inc. , 1999 – 400 p.
 9. Сэндлер Т. Экономические концепции для общественных наук / Т. Сэндлер; пер. с англ. – М.: Весь Мир, 2006 – 376 с.
 10. Туниця Т.Ю. Збалансоване природокористування: національний і міжнародний контекст: [монографія] / Т.Ю. Туниця. – К.: Знання, 2006. – 300 с.
 11. Черевко Г.В. Економіка природокористування: [посібник] / Г.В. Черевко, М.І. Яцків. – Львів: Світ, 1995. – 208 с.
 12. Фурдичко О.І. Екологічні основи збалансованого розвитку агросфери в контексті євроінтеграції України: [монографія] / О.І. Фурдичко. – К.: ДІА, 2014. – 432 с.

Аннотация. В работе рассмотрена эволюция научных подходов к изучению сбалансированного природопользования. Отражены основные глобальные проблемы современности, которые создают угрозу как для нынешнего времени, так и для будущего, решение которых требует объединенных усилий, общих действий государства. Наибольшее внимание уделено концепции сбалансированного развития. Определены концептуальные направления сбалансированного природопользования с экономической позиции.

Ключевые слова: природные ресурсы, окружающая естественная среда, экологические проблемы, аграрное производство, рациональное природопользование.

Summary. The paper deals with the evolution of scientific approaches to the study of balanced nature. Reflected the major global issues of the day, which threaten both the present time and for the future, the solution of which requires a joint effort, joint actions of the state. The greatest attention is paid to the concept of sustainable development. Defined conceptual directions of nature balanced economic position.

Key words: natural resources, the natural environment, environmental issues, agricultural production, environmental management.

УДК 338.435:001

Глубіш Л. Я.

*кандидат економічних наук, доцент,
провідний фахівець відділу наукової атестації*

Національного університету біоресурсів і природокористування України

Glubish L. Ya.

*Candidate of Economic Sciences, Assistant Professor,
Leading Specialist of the Scientific Attestation Department
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ НА ЗМІСТ ТЕОРІЇ ДОБРОБУТУ ТА ЇЇ СПЕЦИФІКА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

EVOLUTION OF SCIENTIFIC VIEWS ON THE MEANING OF WELFARE THEORY AND IT'S SPECIFIC AT PRESENT STAGE OF SOCIAL AND ECONOMIC RELATIONS

Анотація. У роботі досліджено еволюцію наукових поглядів на зміст теорії добробуту крізь призму нагальних потреб конкретних етапів розвитку суспільства. Акцентовано увагу на характерних для неї рисах на сучасному етапі соціально-економічних відносин, зумовлених розширенням потреб сучасної людини та відповідними змінами в системі суспільних цінностей.

Ключові слова: економіка добробуту, економічні потреби, система етичних цінностей, економічний розвиток, людський розвиток, людський фактор, рівень життя, якість життя.

Вступ та постановка проблеми. На кожному історичному етапі соціально-економічного розвитку в системі економічних відносин можна виділити головний інтерес, який, трансформуючись у певну економічну політику та спонукаючи до діяльності, спрямованої на вирішення проблем, властивих певному етапу функціонування економічної системи, становить основу реальних особистих та економічних інтересів, на підставі тимчасового або довготривалого узгодження яких досягається консолідація суспільства, що передбачає об'єднання його членів навколо певної великої ідеї – національної ідеї – зростання добробуту. Платформу національної ідеології закладає система цінностей, тому метою державної політики має бути розробка ціннісних орієнтацій, які здійснюватимуть вплив на суспільні, а отже, і на економічні процеси. Оскільки система національних цінностей формує національні інтереси, то здійснення відповідних заходів гарантуватиме реалізацію на практиці головного інтересу – зростання добробуту нації, який, відображаючи специфіку та економічні проблеми певного етапу функціонування економічної системи, крім економічних характеристик, включатиме чинники, що виходять за межі споживання матеріальних благ та послуг [1], а саме духовні та інтелектуальні моменти суспільно-економічного розвитку [2], визначаючи в такий спосіб теоретичні засади національної свідомості.

На сучасному етапі економічного розвитку суспільство переходить від прагнення здобувати матеріальні блага з метою задоволення матеріальних потреб до прагнення самовираження, що свідчить про те, що потреби сучасної людини постійно розширюються. Сьогодні спостерігається перехід від необхідності задоволення фізіологічних потреб до естетичних та духовних, що свідчить про зміни в системі цінностей суспільства. Перехід від перманентних до вищих потреб є свідченням трансформації свідомості членів суспільства, що вимагає розробки новітнього підходу до вивчення процесів та явищ, зокрема економічних, так як традиційний науковий підхід не може пояснити закономірностей розвитку інтелектуального суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі існує багато визначень добробуту. Здебільшого зміст цієї категорії розглядають як певний стан задоволення потреб індивідів, суспільства, певний досягнутий рівень корисності, сформований кількістю доступних благ [3, с. 339]. З огляду на висловлювання щодо доступності благ, доцільним є визначення, згідно з яким добробут відображає фінансове забезпечення населення матеріальними і нематеріальними благами [5]. На думку О.М. Мельниченка, «...добробут – це необхідний обсяг благ, здатний задовольнити зростаючі потреби» [6]. Ще Г. Мюррей говорив, що усі мають однакові потреби, але ступінь їх прояву є різним. Такі варіації можуть бути спровоковані як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, тобто мати об'єктивний чи суб'єктивний характер, тому цілком логічними є висловлювання О.В. Євтушевської, що добробут включає в себе об'єктивну компоненту та суб'єктивну складові [4]. В українській економічній науці добробут також розглядається як сукупність умов життєдіяльності людини (населення), які створюються під час виробництва, розподілу, обміну, споживання, формують ієрархію потреб та визначають їх задоволення [7, с. 6]. Також існує думка, що добробут – це сформовані в конкретному суспільстві умови життєдіяльності, які визначаються його розвитком [9, с. 7]. І.В. Поляков стверджує, що добробут – це оцінка рівня реалізованих потреб та можливостей людей у процесі матеріального відтворення [11, с. 35]. Добробут також

уважається інтегральною оцінкою всіх аспектів життєдіяльності, що показує, наскільки добре прожитий певний період життя [8]. Подібної точки зору дотримується В. Мандибур, стверджуючи, що добробутом може вважатися такий життєвий рівень, який досягає відповідних кількісних та якісних рівневих значень [10, с. 22].

У сучасній економічній науці точаться жваві дискусії щодо отожднення понять «добробут» та «життєвий рівень». На думку більшості представників вітчизняного наукового світу, життєвий рівень виражається ступенем задоволення потреб, тоді як зарубіжні дослідники конкретизують його наявністю необхідного переліку благ та умов. Дослідження поглядів наукової спільноти дає підстави для висновку, що рівень життя є лише складовим елементом добробуту, який дозволяє чітко окреслити етапи процесу його формування. Створена в 2006 р. урядом Великої Британії спеціальна група з дослідження добробуту дала таке його визначення: «Добробут – це позитивний фізичний, соціальний і ментальний стан, який є результатом діяльності не тільки індивіда, але й доступності суспільних благ та відносин з іншими людьми. Він є наслідком задоволення базових потреб, відчуття сенсу життя у людей та можливості досягнення важливих для них особистих цілей та участі в суспільному житті. Все вищезазначене має підтримуватися умовами, що включають у себе гарне здоров'я, фінансову забезпеченість, наявність оплачуваної роботи, суспільну взаємодопомогу, можливість стати членом суспільної групи, щоб виразити свої інтереси, а також здорове та приємне середовище існування» [12].

Аналіз думок і тверджень науковців, провідних економістів, філософів щодо теорії економіки добробуту показав, що незважаючи на популярність цієї теорії, вона вимагає удосконалення. Тому на часі необхідність проведення ґрунтовних досліджень, які б дозволили чітко пов'язати між собою соціально-економічні проблеми та цілі, а також показати шляхи їх реалізації через конкретні механізми, встановивши чіткі стратегічні орієнтири, окреслити перспективи вирішення цих проблем в умовах глобальних викликів.

Метою даної роботи є дослідження еволюції наукових поглядів на зміст теорії економіки добробуту та акцентування уваги на її специфіці на сучасному етапі соціально-економічних відносин, зумовленій трансформацією свідомості членів суспільства, що підтверджується переходом від перманентних до вищих потреб.

Результати дослідження. Хронологічну послідовність еволюції теорії добробуту слід пов'язати з етапами розвитку економічної думки, історія розвитку якої одночасно виступає як історія розвитку науки про багатство, добробут і можливості їх досягнення. Окреслені проблемами цікавили відомих мислителів давнини. Ще Аристотель стверджував, що багатство – це, звичайно, не те благо, якого ми прагнемо, оскільки воно корисне, тобто існує тільки заради чогось іншого [12, с. 59].

Загалом, дослідженням добробуту займалися провідні економісти всіх часів – від класиків політичної економії до лібералістів німецької школи, від маржиналістів В. Парето, А. Маршалла, В. Пігу до сучасників, які зробили свій внесок у розвиток теорій та моделей добробуту, таких як С. Кузнець, Д. Бьюкенен, А. Сен.

Незважаючи на те що виникнення теорії добробуту пов'язують із дослідженнями англійського економіста А. Пігу [15], її початки можна знайти вже в працях А. Сміта, який уважав, що фізичне зростання кількості благ, яке випливає з поділу праці та застосування машин у роботі працівників та означає зростання суспільного

добробуту, дає можливість сформулювати залежність суспільного добробуту від продуктивності суспільної праці та її пропорційності потребам [13, с. 23].

Більшу увагу проблемам, значущим з погляду генези теорії економіки добробуту, приділив С. Сімонді, який у своїх поглядах пішов далі А. Сміта, пов'язавши досягнення добробуту не тільки зі зростанням доходу, але і з його рівномірним розподілом. Таким чином, він першим порушив питання ролі держави в рівномірному розподілі доходу. Оскільки його погляди поєднують економічну діяльність суспільства, зокрема й держави, із суспільним добробутом, їх можна вважати належними до початків теорії економіки добробуту. Важливу роль для добробуту, на думку С. Сімонді, має співвідношення народонаселення та доходу. Учений наголошував на залежності щастя людини від її матеріального буття, яке забезпечується за допомогою багатства, зростання якого ще не означає досягнення загального добробуту та щастя через негативні явища, які може спричинити нерівномірний розподіл доходу. Він стверджує, що «...уряд повинен бути... захисником того, хто не може захистити себе сам, представником постійних та усвідомлених інтересів усього суспільства проти тимчасових, але гаряче відстоюваних інтересів окремих осіб» [14, с. 168]. У такий спосіб Сімонді заперечує концепцію про «економічну людину», бо вважає твердження А. Сміта про те, що «інтерес кожного породжує загальний інтерес», є помилковим.

Логічним продовженням поглядів С. Сімонді є концепція І. Бентама, відповідно до якої єдино реальними інтересами є інтереси окремих осіб, що обов'язково перетворює одного індивіда на диктатора. На думку вченого, добробут визначається щастям найбільшої кількості людей. Згідно із запропонованою ним концепцією, чим більше щасливих людей, тим більший добробут. Така «арифметика щастя» була заснована на положенні про те, що всі люди мають ідентичні функції корисності доходу, з чим важко погодитись, оскільки різні люди по-різному оцінюють ті ж явища в їхньому житті, тому теорія добробуту І. Бентама не сприймалася його сучасниками.

Загалом, класичні школи пов'язують зростання суспільного добробуту із реалізацією науково-технічного прогресу, який відбувається незалежно від волі окремих людей, базується на відносинах конкорденції та завжди виявляється у зростанні матеріальних благ у товарній формі.

Наукові погляди неокласиків кембриджської школи стали своєрідним, щодо взаємозв'язку і взаємозалежності особистого та суспільного інтересів у контексті проблеми формування добробуту, «відлунням» наукових поглядів А. Сміта та одночасно суперечили переконанням С. Сімонді та І. Бентама. Так, Ф. Еджуорт, А. Маршалл, А. Пігу, прагнучи пояснити підвищення добробуту через механізм конкурентного ринку, вивчали структуру благ, уважаючи, що багатство створюється не лише у сфері виробництва, а й у сфері послуг. Вони вивчали суспільний інтерес як суму особистих інтересів. Виходячи з цих переконань, А. Пігу велику роль відводив державі, функцію якої вбачав у втручанні в механізм використання ресурсів і трансферті доходів від багатих до бідних.

Суспільний добробут із механізмом розподілу ресурсів пов'язував А. Маршалл, дійшовши висновку, що рівновага попиту і пропозиції на ринку означає максимізацію загальної вигоди, яку отримують покупці і продавці.

За маржиналістами в системі переваг головне місце займають саме такі чинники, як ступінь задоволення потреб споживачів, рівень добробуту. Надаючи великого значення індивідуальним оцінкам корисності, зіставленням вигод і втрат, споживчим очікуванням, Ф. Візер,

Е. Бем-Баверк розробили способи обчислення загальної корисності. Побудувавши шкалу корисності на основі ранжування благ за їх цінністю, К. Менгер структурував блага та дійшов висновку, що «цінність речі вимірюється величиною її граничної корисності» [16].

На противагу їм В. Парето відхилив кількісну корисність, бо вважав, що поліпшення чийогось добробуту за рахунок когось іншого не може оцінюватися в кількісних одиницях корисності. Він сформулював принцип, відповідно до якого максимум добробуту досягається при оптимальному розміщенні ресурсів, коли будь-який їх перерозподіл не збільшує корисності в суспільстві. Розуміючи, що загальний суспільний добробут не може залежати тільки від обсягу матеріальних благ, доступних завдяки раціональному егоїзму та особистому інтересу, без їх розподілу на засадах гуманістичної етики, науковець, шукаючи джерела добробуту суспільства не стільки в успіхах розуму, скільки в успіхах моральності, сформував підхід, заснований на принципах людського розвитку.

Значно глибшими є погляди А. Сена, який, наголошуючи на всебічному розширенні можливостей людської особистості, погодженні проблем економіки добробуту з етичними принципами, поняттями свободи, прав, загальної взаємозалежності та визнанні множинності етично важливих тверджень, uważав, що в майбутньому теорія добробуту повинна відступити від «всезагальної стратегії визначення людського розвитку тільки у термінах задоволення потреб» [24]. Головною проблемою теорії добробуту в умовах ринку, на думку А. Сена, стала проблема вибору альтернативних суспільних можливостей, тому розроблена ним «Теорія суспільного вибору» пояснює, як суспільний інтерес відображає інтереси його членів [18]. В якості антипода цієї теорії А. Сен розглядав «Теорему неможливості» К. Ерроу, бо її суттю є неможливість раціонального узгодження інтересів. Він вважав її надто песимістичною, оскільки будь-який суспільний вибір не може бути одночасно і раціональним, і демократичним [19]. Раціональний компромісний вибір неможливий – такий результат досліджень К. Ерроу, який вів пошук обмежень, які б гарантували послідовні рішення більшості тоді, коли домінують розподільні питання і коли люди намагаються максимізувати власні частки без піклування про інших.

Таким чином, на початку ХХ ст. економічна теорія добробуту поступово трансформувалася в теорію суспільного вибору, в рамках якої здійснюється позитивний аналіз того, як складаються й реалізуються різні суспільні переваги.

Сьогодні теорія суспільного вибору розглядається як економічна теорія політики, яскравим її представником є Дж. Бьюкенен, який досліджував шляхи обмеження державного регулювання. На противагу представникам інституціоналізму, ключовою вимогою якого є необхідність «соціального контролю» та регулюючих заходів з боку держави, вчений розумів, що конкуренція політиків за голоси виборців веде до посилення втручання держави в економіку [20, с. 23]. Вважаючи, що суспільний вибір – це політичний ринок, на якому взаємодіють політики, виборці та державні чиновники, Дж. Бьюкенен інтерпретує теорію суспільного вибору як «конституціональну політичну економію», розглядаючи в якості об'єкта аналізу основи поведінки учасників соціальної взаємодії, а математичним апаратом – теорію ігор, підкреслюючи, що суспільний інтерес – це утопія, оскільки складно узагальнити результат протистояння особистих і групових інтересів. Досліджуючи проблеми, що знаходяться на стику політекономії та практики державного управління, Дж. Бьюкенен виходить із того, що політика – це складна система обміну між індивідами, які, прагнучи досягти власних цілей, делегують свої інтереси

організованим групам, які покликані нав'язати їх через апарат управління всьому суспільству. Тому тут немає інших інтересів, окрім індивідуальних [21, с. 108]. Отже, основним джерелом перетворень виступає людина, а добробут стає фундаментальною проблемою соціально-економічного розвитку.

До теперішнього часу проблема добробуту розглядалася у двох основних аспектах – історичного наповнення поняття індивідуального добробуту та дослідження механізмів реалізації добробуту. Такі концептуальні підходи розглядають людину винятково як істоту, переважно споживаючу. В умовах інтелектуальної економіки постає необхідність застосування новітнього підходу, який би враховував здібності і можливості людини як єдиного фактора продуктивних сил, що здатний творити. Основу цього підходу свого часу заклав А. Сен, у концепції людського розвитку якого людина є «агентом змін» [23, с. 1]. Науковці Інституту людини Російської академії наук стверджують, що людину слід розглядати не як один із функціональних елементів виробничих, соціальних, технічних, комерційних тощо систем, а як начало, що ніяк не може бути жорстко вбудованим у ці системи і редукованим до чистої функціональності [24, с. 7]. Будова такого нового підходу через зростання ролі інформації та знань опирається на загальні цінності розуму, гуманізму, справедливості та вимагає по-новому розглядати й суб'єкти економічної системи. Він вимагає об'ємного, наповненого, багатогранного, а не абстрактно-схематичного уявлення про людину як головного суб'єкта економіки, оскільки вона є носієм потреб та цінностей, що втілюються в її мотиваційну спрямованість, спроможну активізувати діяльність у виробничій та невиробничій сферах. Тому з метою вираження нового підходу до ролі людини в економіці дедалі частіше використовується термін «людський фактор». Погляд на проблему економічного добробуту крізь призму людського фактора дозволить побачити не примітивну, одновимірну, а складну багатоелементну мотивацію суб'єктів в економіці, прогнозувати й ефективно регулювати її розвиток. Настав час погоджувати проблеми економіки добробуту з етичними цінностями, бо вони слугують відправною точкою при формуванні добробуту. Саме від них залежить рівень людського розвитку, який впливає на міру прояву економічних потреб, ті, своєю чергою, стимулюють економічну діяльність суспільства, від якої залежать рівень і якість життя його членів (рис. 1).

Слід зауважити, що процес формування національного добробуту є циклічним явищем, для нього характерна спіралеподібна форма відновлення в динаміці. При цьому відтворення циклу може бути простим, звуженим

і розширеним. Просте відтворення характерне для умов сталого, розширене – для прогресивного розвитку економіки, а звужене – для економічної депресії (рис. 2). Тому система етичних цінностей має безумовний пріоритет як чинник покращання стану економічної системи, оскільки «у новому суспільстві роль людини незмірно зростає, вона стає і метою, і мірилом, і головним чинником прогресу» [26, с. 18].

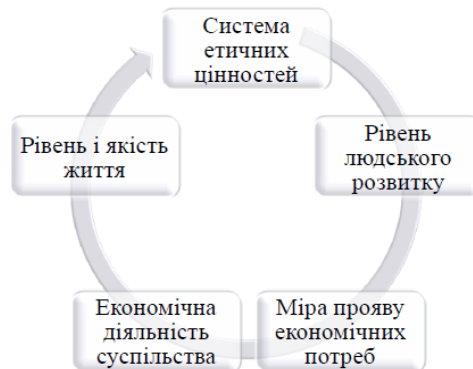

Рис. 1. Циклічність процесу формування національного добробуту

Сьогодні перспективи розвитку, орієнтовані на людину, почали витіснити перспективи, спрямовані тільки на отримання прибутку. Така переорієнтація ставить перед наукою нові завдання, в основу яких покладено принцип, згідно з яким економіка існує для розвитку людей, а не люди – для розвитку економіки. Даний підхід є альтернативою попереднім концепціям добробуту, суть яких зводилась до того, що матеріальне багатство є найважливішою цінністю, здатною замінити інші цінності. Тому ведення господарської діяльності базувалось на методах із застосуванням підходів, які забезпечать суспільству максимізацію багатства. Насправді ж, як справедливо зауважує Т.Р. Власова, «національне багатство лише може розширити можливості вибору, але цього може і не відбутися, тому визначальним є не саме по собі багатство, а те, як його використовують країни» [21]. Ці твердження ставлять під сумнів необхідність таких досягнень.

Висновки. Таким чином, бачимо, що за період досліджень розгляд добробуту в економічній науці здійснив перехід від загального обсягу споживання до його структури, потім – від суто матеріальних благ до неречових та духовних і поступово став включати такі чинники існування людини, як відпочинок, здоров'я, культурний та професійний розвиток, стан навколишнього середовища тощо. У сучасних економічних дослідженнях добробут

Рис. 2. Різновиди відтворення циклу формування національного добробуту залежно від стану економіки

є поєднанням не лише економічних, соціальних і екологічних чинників, а й організаційних, правових, морально-етичних та політичних відносин, що вдало регулюють процеси життєдіяльності та гармонійного розвитку суспільства. Ретроспективний аналіз думок свідчить про необхідність застосування системного підходу до дослідження процесів та явищ суспільно-економічного життя, бо орієнтація на вивчення окремих його складових не гарантує одержання бажаного результату. Адже разом із розвитком суспільства та відповідними йому перетвореннями в економіці, які охоплюють як кількісні, так і якісні зміни, еволюціонує і поняття «добробуту». Узагальнюючи висловлені думки, можна сформулювати визначення, згідно з яким добробут – це відповідність обсягу благ обсягу потреб, рівень реалізації яких залежить від рівня їх

прояву, спровокованого як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, та фінансового забезпечення, необхідного для їх задоволення. До суб'єктивних чинників слід віднести психологічні особливості, виховання, освіту, оточення, світогляд. Тоді як об'єктивними слід уважати нагальні проблеми часу, домінуючу ідеологію, тип економічної системи, економічні очікування, поступ науково-технічного прогресу. Звідси добробут – це складна економічна, соціальна та психологічна категорія, що включає екологічну складову та характеризує рівень життя населення як міру задоволення потреб, спектр яких формується на тому чи іншому етапі еволюції добробуту під впливом нагальних проблем часу. Тому зараз актуальними є дослідження теоретичного підґрунтя добробуту як важливої та надскладної категорії сучасної науки.

Список використаних джерел:

1. Гузь М.М. Аналіз показників економічного та суспільного добробуту населення / М.М. Гузь // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2012. – Вип. 36. – С. 66–74.
2. Шевчук Ж. Проблеми формування добробуту в Україні / Ж. Шевчук // Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. «Теоретико-методологічні і науково-практичні засади інвестиційного, фінансового та облікового забезпечення розвитку економіки» (15–16 листопада 2011 р.): тези доп. – Кам'янець-Подільський, 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sophus.at.ua/publ/2011_11_15_16_kampodilsk/section_2_2011_11_15_16/problemi_formuvannja_dobrotutu_v_ukrajini/4-1-0-62.
3. Євтушевська О.В. Особливості сприйняття добробуту у секулярному суспільстві / О.В. Євтушевська // Ефективна економіка. – 2015. – № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4046>.
4. Дращиця С.А. Добробут населення України: проблеми та шляхи їх вирішення / С.А. Дращиця // Університетські наукові записки. – 2013. – № 2. – С. 303–309.
5. Мельниченко О.А. Генеза поглядів науковців на роль держави в підвищенні рівня добробуту населення / О.А. Мельниченко // Теорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 2. – С. 14–21.
6. Длугопольський О.В. Економіка добробуту та критерії її оцінки: політекономічний підхід / О.В. Длугопольський // Наука й економіка. – 2007. – № 3. – С. 5–8.
7. Національна економіка: [навч. посіб.] / А.Ф. Мельник, А.Ю. Васіна, Т.Л. Желюк, Т.М. Попович; за ред. А. Ф. Мельник. – К.: Знання, 2011. – 463 с.
8. Танганова Т.А. Экономические условия формирования благосостояния в реформируемой экономике / Т.А. Танганова. – Иркутск: Иркутская государственная экономическая академия, 2000. – 179 с.
9. Мандибур В.О. Рівень життя населення України та проблеми реформування механізмів його регулювання / В.О. Мандибур. – К.: Парламентське вид-во, 1998. – 256 с.
10. Поляков И.В. Экономическое поведение человека / И.В. Поляков. – Саратов: Приволжское кн. изд., 1999. – 247 с.
11. Steuer N., Marks N. (September 2008) Local Well-being: Can we Measure it? London: New Economics Foundation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.neweconomics.org/publications/local-well-being-can-we-measure-it>.
12. Аристотель. Никомахова етика / Аристотель // Сочинения: в 4-х т.; пер. И.В. Брагинской. – М.: Мысль, 1983. – 830 с.
13. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит; вступ. ст. и коммент. В.С. Афанасьева. – М.: Издательство социально-экономической литературы, 1962. – 684 с.
14. Сисмонди Ж. Новые начала политической экономии, или О богатстве и его отношении к народонаселению / Ж. Сисмонди; пер. с франц. – М.: Гос. соц.-экон. изд-во, 1936. – Т. 1 – 386 с. ; Т. 2 – 342 с.
15. Пигу А. Экономическая теория благосостояния / А. Пигу – М.: Прогресс, 1985. – Т. 1 – 512 с. ; Т. 2 – 454 с.
16. Австрийская школа в политической экономии / К. Менгер Е. Бем-Баверк, Ф. Визер. – М., 1992. – С. 128.
17. Sen A. K. Development as Capability Expansion // Journal of Development Planning. – 1989. – Vol. 19
18. Сен А. Можливість суспільного вибору / А. Сен [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nobel.org.ua/images/laureats/6/1998/sen.pdf>.
19. Бьюкенен Дж.М. Конституция экономической политики: сочинения / Дж.М. Бьюкенен // Нобелевские лауреаты по экономике; пер. с англ. – М., 1997. – Т. 1. – С. 23.
20. Бьюкенен Дж.М. Суспільні фінанси та суспільний вибір. Два протилежних бачення держави / Дж.М. Бьюкенен, Р.А. Макгрейв; пер. з англ. – К.: Академія, 2004. – 175 с.
21. Власова Т.Р. Добробут людини: сутність та специфіка на сучасному етапі розвитку суспільних відносин / Т.Р. Власова // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Серія «Економічні науки». – 2009. – № 3. – С. 9–17.
22. Sen A. K. The Ends and Means of Sustainability. Key note address at the International Conference on «Transition to Sustainability». – Tokyo, 2000.
23. Sen A. K. Capability and Well-being. In the Quality of Life. – (edited by Nussbaum M. and Sen A. K.). – Oxford: Clarendon Press, 1993.
24. Человеческий потенциал России: интеллектуальное, социальное, культурное измерение / Рос. акад. наук. Ин-т человека; под ред. Б.Г. Юдина. – М.: Ин-т человека РАН, 2002 (ЦОП ИНФРАН). – 265 с.

Анотація. В роботі изучена еволюція наукових поглядів на смисл теорії благополуччя крізь призму насущних проблем конкретних етапів розвитку общества. Акцентовано увагу на характерних для неї рисах на сучасному етапі соціально-економічних відносин, обумовлених розширенням потреб сучасного чловека і відповідними змінами в системі соціальних цінностей.

Ключевые слова: економіка благополуччя, економічні потреби, система етичних цінностей, економічне розвиток, людське розвиток, людський фактор, рівень життя, якість життя.

Summary. In the paper been studied the evolution of scientific views on the meaning of welfare theory through the prism of the urgent problems of specific stages in the development of society. Attention is accented on its characteristic features at the present stage of socio-economic relations, caused by the expansion needs of modern man and by respective changes in the system of social values.

Key words: welfare economy, economic needs, system of ethical values, economic development, human development, human factor, living standards, life quality.

УДК 339.97:[001:62](510)

Голіков А. П.

*доктор географічних наук, професор,
професор кафедри міжнародних економічних відносин
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*

Златкіна О. Д.

*аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*

Golikov A. P.

*Doctor of Geographical Studies, Professor,
Professor of International Economic Relations Department
V. N. Karazin Kharkiv National University*

Zlatkina O. D.

*Post-graduate Student of International Economic Relations Department
V. N. Karazin Kharkiv National University*

ПОЛІТИКА КИТАЮ В НАУКОВО-ТЕХНІЧНІЙ СФЕРІ В КОНТЕКСТІ ЙОГО КОНВЕРГЕНЦІЇ ДО СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

SCIENCE AND TECHNOLOGY POLICY OF PRC IN THE CONTEXT OF ITS CONVERGENCE TO THE GLOBAL KNOWLEDGE ECONOMY

Анотація. У роботі розглянуто особливості розвитку науково-технічної сфери в сучасному Китаї в контексті його конвергенції до світової економіки знань. Визначено одну з рушійних сил конвергенції, а саме освіту та науково-технічний розвиток як фактор її здійснення. Показано головні напрями науково-технічної політики КНР у галузі освіти, наукової діяльності, підвищенні наукоємності продукції, що виробляється в країні, підвищенні її конкурентоспроможності. Досліджено головні результати реалізації «П'ятнадцятирічного плану для науки і техніки» в Китаї. На основі порівняльного аналізу трендів динаміки частки високотехнологічної продукції в експорті Китаю, США, ЄС та у світі показано, що в недалекому майбутньому Китай може зайняти домінуюче положення в даному сегменті світового ринку.

Ключові слова: конвергенція, науково-технічний розвиток, вища освіта, патенти, публікації, високотехнологічна продукція, експорт, тренди, КНР, США, ЄС.

Вступ та постановка проблеми. Однією з найбільш важливих тенденцій у сучасних світогосподарських процесах є все зростаюче значення людського ресурсу, або інтелектуального капіталу, який стає фактором, що визначає основний зміст усіх напрямів ділової активності. Інтелектуальний капітал – ресурс, який вимагає своїх форм накопичення, організації, управління. Спільними властивостями для всіх країн у цьому сенсі є збільшення витрат на освіту й наукову діяльність. Науковці, високок-

валіфікована робоча сила, тобто грамотні й кваліфіковані працівники, які здатні використовувати складні технології та виготовляти високотехнологічну й наукомістку продукцію, підвищують конкурентоспроможність національних економік, сприяють її можливості зайняти гідне місце в глобальній науково-технічній сфері.

Значні досягнення Китаю в підйомі продуктивних сил на базі стратегії наздоганяючого розвитку, накопичення технологічного досвіду й капіталу відкривають йому